

BISERICA SFÂNTA PARASCHIVA

ARHIEPISCOPIA ROMANULUI ȘI BACĂULUI – ROMAN

Programul iconografic al picturii din secolul al XVI-lea

Marina Sabados

Introducere

Actuala biserică Sfânta Paraschiva a Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului datează din anul 1550, după cum indică pisană.¹ Ea a fost începută în 1542, sub domnia lui Petru Rareș, probabil din inițiativa episcopului Macarie, cronicarul domniei, și a fost terminată de Iliș Rareș, fiul lui Petru Rareș, șters din pisanie de episcopul Macarie, pentru că trecuse la mahomedanism.

Pictura murală a fost realizată, probabil, în vremea lui Alexandru Lăpușneanu, datare propusă de Vasile Drăguț² și susținută de descoperirea, în pronaos, pe peretele de nord, a celei mai vechi însemnări, din anul 7085 (1576–1577)³.

În urma stricăciunilor produse de-a lungul timpului de cutremure, pictura din altar și naos a fost înlocuită spre sfârșitul veacului al XVIII-lea cu o pictură nouă, influențată de principiile Tratatului de pictură al pictorului grec Panayotis Doxaras⁴. Nici pictura din pronaos și pridvor nu a fost complet ferită de intervenții ulterioare, îndeosebi de lărgirea intrărilor prin arcade semicirculare înalte, la începutul secolului al XIX-lea, lucrări care au distrus pictura pereților de est și vest ai pronaosului, respectiv pictura peretelui estic al pridvorului, înlocuită cu una nouă, fără valoare.

Prima restaurare a picturii bisericii Sfânta Paraschiva din Roman datează din 1927 și a fost realizată de pictorul Paul Molda, sub auspiciile Comisiunii Monumentelor Istorice. A doua restaurare importantă a picturii a fost inițiată de Episcopia Romanului și Hușilor, în speță de PS

¹ Vezi Marina Ileana Sabados, *Catedrala Episcopiei Romanului*, editată de Episcopia Romanului și Hușilor, 1990, p. 19.

² Propunere de datare adoptată în *Catedrala...*, p. 99–103, în favoarea căreia s-au adus argumente istorice, iconografice și stilistice.

³ Vezi Doru Mihăescu, *Episcopia Romanului, 600 de ani de istorie. Cartea românească veche și alte mărturii din trecutul Episcopiei Romanului*, Editura Academiei Române, 2007, p. 310.

⁴ *Catedrala...*, p. 103.

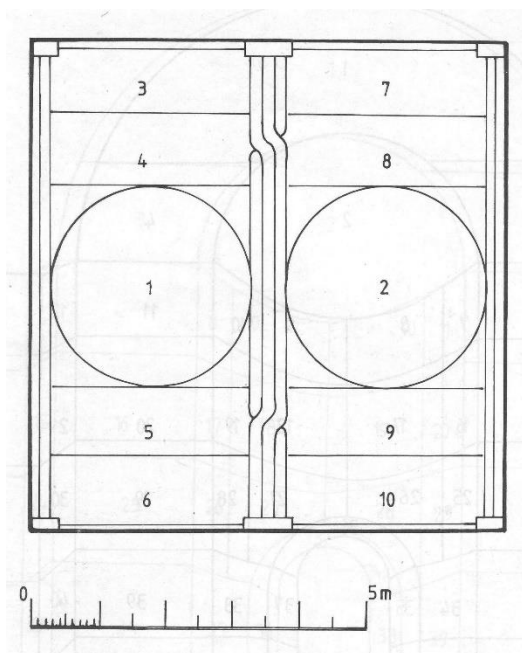
Eftimie Luca, după o documentație făcută de pictorul restaurator Șerban Angelescu și realizată între anii 1981–1983 de o echipă condusă de pictorii restauratori Casian Labin și Viorel Grimalschi.

Cercetarea desfășurată în cadrul proiectului *Text și imagine în pictura românească din secolul al XVI-lea* a relevat unele erori în identificarea scenelor iconografice, din monografia *Catedrala Episcopiei Romanului*, 1990, pe care le corectăm cu această ocazie. În cazul *Menologului* din pronaos ne-au fost de ajutor, în acest sens, cercetările Ecaterinei Cincheza-Buculei, finalizate în teza de doctorat *Menologul în Țara Românească și Moldova, secolele XIV–XVI*, doctorat susținut la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, lucrare din care, cu amabilitate, autoarea ne-a pus la dispoziție materialul care privea biserica episcopală din Roman.

Titlurile scenelor iconografice au fost trecute între ghilimele doar atunci când ele coincideau cu textul inscripțiilor originare, consemnate de noi în timpul restaurării din anii 1981–1983, înainte de reintegrări.

DESFĂȘURĂTOR ICONOGRAFIC*

PRONAOS

Bolta

1. Calota vest: *Maica Domnului cu Pruncul Vlaherniotissa*, în stea cu opt colțuri și înconjurată de o horă îngerească; în pandantivi sunt înfățișați sfinți melozi: S-E – Sf. Iosif, S-V – Sf. Teofan, N-V – Sf. Teodor Studitul, N-E – Sf. Andrei Criteanul. În timpanul dinspre E, delimitat de calotă și de arcada mediană care desparte cele două calote – trei medalioane: Sf. Ioan Botezătorul, Mielul Domnului, pe pedestal, și o sfântă neidentificată (posibil, prorocița Ana). În timpanul corespondent dinspre V – trei medalioane: Sf. Ioachim cu Sf. Elisabeta (st.) și Sf. Ana

(dr.).

Pronaosul a fost repictat după cutremurul din 1802. La restaurarea din 1980–1983, s-a înlăturat parțial repictarea din 1806, semnată „Grigorie” (în colțul din E al stelei în care este înscrisă Sf. Fecioară).

2. Calota est: *Botezul Domnului*, iar în pandantivi, cei patru evangheliști; S-E – Sf. Matei și simbolul său, îngerul; S-V – Sf. Luca și simbolul său, boul înaripat; N-V – Sf. Marcu și simbolul său, leul înaripat; N-E – Sf. Ioan cu Prohor și simbolul său, vulturul. În timpanul dinspre E, delimitat de calotă și de arcada peretelui estic – cinci medalioane formând compoziția *Deisis*: Maica Domnului, Iisus Hristos și Sf. Ioan Botezătorul, flancați de câte un arhangel, la extremități. În timpanul corespondent dinspre V, am consemnat, în perioada restaurării (1982), lacune pe 40% din suprafață. Sunt reprezentate cinci medalioane: cele marginale înscriu stele cu opt colțuri, cele trei centrale formează

* Planurile care au stat la baza schemelor iconografice ne-au fost oferite cu deosebită amabilitate de pictorul restaurator Viorel Grimalschi, în 1983, și au fost publicate în monografia *Catedrala Episcopiei Romanului*. Dintr-o regretabilă eroare nu s-a menționat acest fapt în publicație. Mulțumim și pe această cale domnului Viorel Grimalschi pentru ajutorul oferit. Reproducem în continuare aceste planuri, pentru o mai explicită desfășurare iconografică.

compoziția Sf. Nicolae arhiereu, flancat de Maica Domnului cu omoforul și Iisus Hristos cu Evanghelia.

3. Arc dublou spre S: șase medalioane cu sfinți părinți, bust (poartă polistavrion și au omofor) – Olimba (Olimp, apostol din cei 70), Amfilohie, Elefterie, Irodion (Irodian, apostol din cei 70), Meletie, Serghie (?).⁵
4. Arc dublou spre calotă: cinci medalioane cu sfinți părinți, bust (poartă felon și omofor) – sfânt neidentificat (reintegrare), Erma (Ermie sau Ermis, apostol din cei 70), Patron (Patrova, apostol din cei 70), Teodor (arhiepiscop) al Constantinopolului, Lina (Lin, apostol din cei 70).⁶
Între cele două dublouri în trepte, pe intradosul arcului, cinci medalioane cu sfinți tineri, imberbi (cu o excepție), bust, în costume militare antice – Flor, doi sfinți neidentificați (reintegrări), Iosif și Antal.⁷
5. Arc dublou spre N: șase medalioane cu sfinți părinți, bust (poartă polistavrion și omofor) – Sf. Ierothei al Atenelor (?), Sf. Evstitie (Evstatie al Antiohiei ?), două medalioane cu sfinți neidentificați, Sf. Epafrodit (apostol din cei 70), Sf. Filolog (apostol din cei 70).⁸
6. Arc dublou spre calotă: cinci medalioane cu sfinți părinți, bust (poartă feloane și omofoare) – Sf. Carp (apostol din cei 70), Sf. Terapont, Sf. Pancratie (Pangratie, episcopul Tavromeniei), Sf. Agav (apostol din cei 70), Sf. Sosten (apostol din cei 70).⁹ Între cele două dublouri în trepte, pe intradosul arcului, șase medalioane cu sfinți mucenici, bust – Sf. Iulianie, urmează doi sfinți neidentificați, Sf. Aftonie, Sf. Elpidifor, Sf. Anempodist. Zonă deteriorată, cu lacune și reintegrări.¹⁰
7. Arc dublou spre S: șase medalioane cu sfinți părinți, bust (poartă feloane și omofor) – Sf. Marchel, Sf. Tarasie, Sf. Ioan (înainte de restaurare / Ioachim, după restaurare), Zaharia, Alexandru, sfânt neidentificat.¹¹

⁵ Numele sfinților nu sunt precizate în *Catedrala...*, p. 59.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Acest rând de medalioane nu este menționat în *Catedrala...*, p. 59.

⁸ Numele sfinților nu sunt precizate în *Catedrala...*, p. 59.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Acest rând de medalioane nu este menționat în *Catedrala...*, p. 59.

¹¹ Numele sfinților nu sunt precizate în *Catedrala...*, p. 59.

8. Arc dublou spre calotă: cinci medalioane cu sfinți părinți (poartă feloane și omofoare), bust, cu cărți – Sf. Nichifor, Iu[venalie?] (restauratorii au scris Iordan), Sf. Iacov, fratele Domnului (în centru), Sf. Simeon, Sf. [Andrei] Criteanul.¹²

Între cele două dublouri în trepte, pe intradosul arcului, șase medalioane cu sfinți mucenici, bust, ținând în mâini crucea – primii doi sunt neidentificați, primul cu lacună pictură, al doilea repictat în sec. XIX și lăsat martor; Sf. Lavrentie, Sf. Ipolit, sfânt neidentificat, Sf. Trofim.¹³

9. Arc dublou spre N: șase medalioane cu sfinți părinți (poartă polistavrion și omofor), bust, având în mâini cărți – Sf. Evstatie, Sf. Iosif, Sf. Grigorie (al Nissei?), Sf. Theodor, Sf. Tihikos (apostol din cei 70).¹⁴

10. Arc dublou spre calotă: cinci medalioane cu sfinți părinți (poartă felon și omofor), bust, cu cărți în mână, cu excepția celui din centru, care binecuvântează cu ambele mâini – Sf. Vavila, Sf. Mitrofan, Sf. Vârnavă, Sf. Tit (apostol din cei 70), Sf. Procla (Proclu, episcopul Constantinopolei).¹⁵

Între cele două dublouri, pe intradosul arcului, șase medalioane, probabil cu sfinți mucenici; lacună pictură 70%; mai puteau fi identificați, în 1982, sfinții Teodor și Nazarie, în primele două medalioane dinspre V.¹⁶

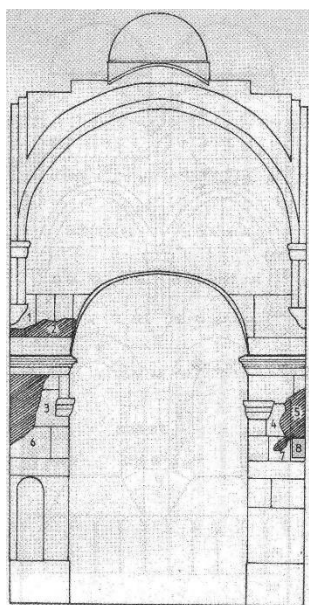
¹² *Ibidem.*

¹³ Acest rând de medalioane nu este menționat în *Catedrala...*, p. 59.

¹⁴ Numele sfinților nu sunt precizate în *Catedrala...*, p. 59.

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ Acest rând de medalioane nu este menționat în *Catedrala...*, p. 59.

Pictura pereților pronaosului este rezervată integral *Menologului*.

Perete est

Pictura acestui perete a fost grav afectată de arcada operată în prima parte a sec. XIX, pentru lărgirea intrării și a spațiului bisericii, fenomen frecvent întâlnit în această perioadă. Din pictura de secol XVI s-au mai descoperit la restaurarea din 1981–1983 doar fragmentele hașurate pe plan. Acestea este posibil să fi reprezentat:

1. 12 febr. – Sf. Meletie, arhiepiscopul Antiohiei;
2. 13 febr. – Cuviosul Martinian călcând pe lemn aprinse și femeia care l-a ispitit (pictură originală doar în jumătatea inferioară a compoziției);¹⁷
3. 16 mai – Sf. Alexandru și cei împreună cu el;
4. 26 mai – Mucenicia sf. Averchie și Elena (pictură refăcută);
5. 27 mai – Mucenicia sf. mucenic Eladie;
6. 17 iulie – Sf. muceniță Marina (doar inscripția este cea originală, restul picturii, refăcut);¹⁸
7. 27 iulie – Mucenicia sf. Pantelimon (fragmentele originare au fost înglobate în repictare);
8. „28” iulie – Sf. „apostol Timon”¹⁹

Perete sud

Registrul (Reg.) I

1. „6” sept. – „Minunea arh. Mihail” în Colose;
2. „7” sept. – Mucenicia „Sf. Sozont”, bătut cu nuiiele;
3. „8” sept. – „Nașterea Născătoarei de Dumnezeu”;
4. „9” sept. – „Sfinții Ioachim și Anna” cu Sf. Fecioară;
5. 10 sept. – Mucenicia sfințelor Mitrodora, Minodora și Nimfodora, decapitate (lacună pictură 50%);
6. „11” sept. – „Sf. Eufrosin” Bucătarul și „Sf. Teodora” din Alexandria;
7. 12 sept. – Mucenicia „Sf. Avtonom”, omorât cu pietre;

¹⁷ În *Catedrala...*, eronat „Martiriul sfinților Achila și Prischila”; corectat de Ecaterina Cincheza-Buculei, teză de doctorat.

¹⁸ E.C.-Buculei, teză de doctorat.

¹⁹ *Ibidem*. Nu este menționat în *Catedrala...*

8. „13” sept. – „Sf. Cornilie” Sutașul;
9. „14” sept. – „Înălțarea Sf. Cruci”;
10. „15” sept. – Mucenicia „Sf. Nechita”, aruncat în foc.

Reg. II

11. 10 oct. – Mucenicia „Sf. Evlampie și Evlampia”;
12. „11” oct. – „Sf. diacon Filip”;
13. 12 oct. – Mucenicia „Sf. Prov, Tarah și Andronic”, decapitați;
14. „13” oct. – Mucenicia „Sf. Carp și Papil”: imaginea reprezintă de fapt pe sf. Carp și pe sf. Agathonica, sora sf. Papil, în cuptor;²⁰
15. 14 oct. – „[Sf.] Nazarie”, Protasie și Paraschiva: sfinții Nazarie, Protasie și Ghervasie, decapitați; Sf. Parascheva (de la Epivat), în picioare;
16. „15” oct. – Sf. cuvios Savin, episcopul (inscripție deteriorată);²¹
17. [15 oct.] – Sf. Luchian în închisoare, flămânzind (inscripție deteriorată);

²⁰ Cf. *Catedrala...*, p. 59. Corectat la E.C.-Buculei, teză de doctorat.

²¹ La E.C.-Buculei, teză de doctorat, Sf. Eftimie cel Nou.

18. „16” oct. – Mucenicia „Sf. Longhin Sutașul”, decapitat;

19. „17” oct. – Sf. „prooroc Osie”;

20. „18” oct. – „Sf. Luca Evanghelistul”;

21. 19 oct. – Sf. „prooroc Ioil și Sf. Ioan Ri[lski]”;

22. 20 oct. – Mucenicia Sf. Artemie, zdrobit cu o piatră mare și decapitat (lacună pictură 50%) (inscripție deteriorată).

Reg. III

23. 25 nov. – Sfânt episcop (?) (inscripție deteriorată);²²

24. 26 nov. – Sf. Alipie Stâlpnicul (inscripție deteriorată);

25. 27 nov. – Cuviosul Ștefan cel Nou, cu icoana Mântuitorului în mână, ciopârțit și decapitat (inscripție deteriorată);²³

26. 28 nov. – Mucenicia Sf. Paramon, ucis de sabie (inscripție deteriorată);²⁴

27. 29 nov. – Mucenicia Iacob Persanul, ucis de sabie (inscripție deteriorată);²⁵

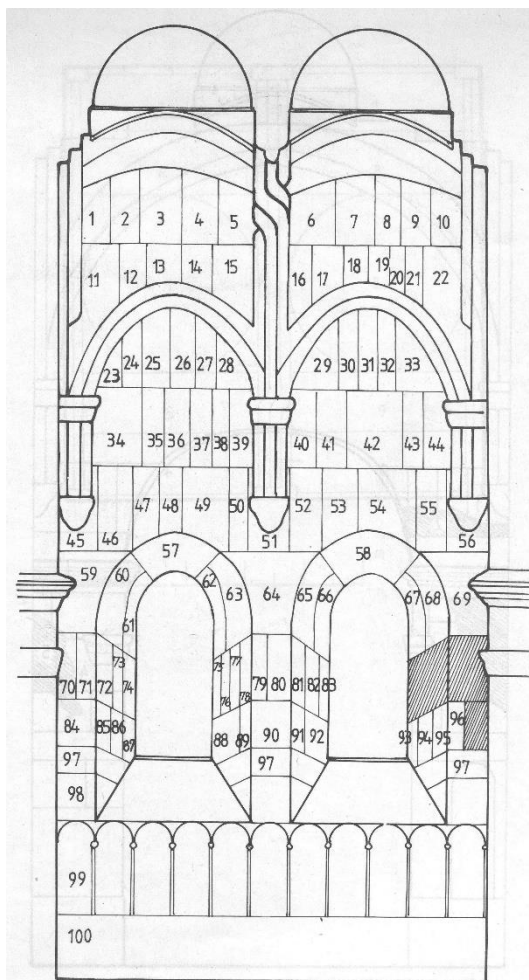
28. 30 nov. – Mucenicia Sf. apostol Andrei, răstignit cu capul în jos (inscripție deteriorată);

29. Alegoria lunii decembrie: un bătrân îmblănit, cu căciulă, lângă foc;

30. 1 dec. – Sf. proroc Naum (inscripție deteriorată);

31. 2 dec. – Sf. proroc Avacum (inscripție deteriorată);

32. 3 dec. – Sf. proroc Sofonie (inscripție deteriorată);

²² *Catedrala...*, p. 61 (Sf. Petru Sihastrul). E.C.-Buculei, teză de doctorat, propune Sf episcop Clement al Romei. Restauratorii au scris „Sf. Porfiri”, Stratilat, care a fost, de fapt, militar.

²³ *Catedrala...*, p. 61, eronat Iacob Persul (conf. inscripției noi); corectat la E.C.-Buculei, teză de doctorat.

²⁴ *Ibidem* (eronat sf. Ștefan cel Nou, Mărturisitorul, conf. inscripției noi).

²⁵ *Ibid.* (eronat Paramon, conf. inscripției noi).

33. 4 dec. – Sf. Ioan Damaschinul și Martiriul Sf. Varvara sau al Sf. Iuliana, amândouă săvârșindu-se de sabie (inscripție deteriorată).²⁶

Reg. IV

34. 11 ian. – Cuviosul Teodosie cel Mare, începătorul vieții de obște (inscripție deteriorată);

35. 12 ian. – Sf. Tatiana, arsă pe rug, iar alături, doi mucenici, femeie și bărbat, decapitați (inscripție deteriorată);²⁷

36. 13 ian. – Mucenicia sfinților Ermil și Stratonice, aruncați în Istru, cu pietre de gât (inscripție deteriorată);

37. 14 ian. – Sfinții Sava și Isaia, împreună cu părinții cuvioși din Muntele Sinai uciși de sarazini (inscripție deteriorată);

38. 15 ian. – Sfânt tânăr, imberb, cu o carte în mână (inscripție deteriorată);²⁸

39. 16 ian. – Închinarea cinstului lanț al Sf. ap. Petru: sf. Petru și îngerul, în interior de cetate (inscripție deteriorată);

40. 17 ian. – Sf. precuviosul părinte Antonie cel Mare (inscripție deteriorată);

41. 18 ian. – Sf. părinți Atanasie și Chiril, patriarhii Alexandriei (inscripție deteriorată);

42. 19 ian. – Sf. Macarie Egipteanul ispitit de diavol și Sf. Macarie Alexandrinul în peșteră (inscripție deteriorată);²⁹

43. 20 ian. – Precuviosul părinte Eftimie cel Mare (inscripție deteriorată);

44. 21 ian. – Cuviosul părinte Maxim mărturisitorul (inscripție deteriorată).

Reg. V

45. 23 febr. – Mucenicia sf. Policarp, episcopul Smirnei, ars de viu (lipsă inscripție);

46. 24 febr. – Aflarea capului sf. Ioan Botezătorul (lipsă inscripție);³⁰

47. 25 febr. – Sf. Tarasie, arhiepiscopul Constantinopolului (inscripție deteriorată);

48. 26 febr. – Sf. Porfiriu, episcopul Gazei (inscripție deteriorată);

²⁶ În lipsa inscripției originare, restauratorii au ales numele sf. Iuliana. La E.C.-Buculei, teză de doctorat: „sfânta Varvara decapitată de tatăl ei”.

²⁷ *Ibidem*: „Mc. Tatiana în închisoare și decapitarea tatălui ei”.

²⁸ Cf. *Catedrala...*, p. 61 (Sf. Cosma), opțiune influențată de redacția restauratorilor. Sf. Cosma, iconograful, episcop la Maiuma, sărbătorit pe 15 ian., apare doar la C. Săndulescu-Verna, *Erminia picturii bizantine*, Ed. Mitropoliei Banatului, f.a., p. 357. E.C.-Buculei, teză de doctorat, propune sf. Ioan Colibașul.

²⁹ Cf. *Catedrala...* (nu este menționat sf. Macarie din Alexandria). V. E.C.-Buculei, teza de doctorat.

³⁰ La E.C.-Buculei, teza de doctorat: „Întâia și a doua aflare...”.

49. 27 febr. – Sf. Procopie Mărturisitorul și mucenicia unor sfinți pomeniți pe 26 febr.: „Fotini aruncată în fântână, Fotis legată de doi copaci și desplicată în două, celelalte surori și fiii muceniței Fotini cu capetele tăiate”³¹ (inscripție deteriorată);

50. 28 febr. – Sf. preacuvios Vasile, care a pătimit împreună cu sf. Procopie;

51. Luna martie – simbolul zodiei berbecului (fără inscripție);

52. 1 martie – Mucenicia sf. Evdochia samarineanca, împreună cu o altă mucenică, decapitate (inscripție deteriorată);³²

53. 2 martie – Sf. Teodot, episcopul Cirenei, și sf. diacon Parmena (inscripție deteriorată);³³

54. 3 martie – Mucenicia sfinților Cleonic și Eutropiu, răstigniți, în vreme ce sf. Vasilisc se afla încă în închisoare (inscripție deteriorată);

55. 4 martie – Sf. preacuvios Gherasim de la Iordan cu leul (inscripție deteriorată);

56. 5 martie – Sfânt mucenic neidentificat (lipsă inscripție).

Reg. VI

57. Serafim;

58. Serafim;

59. „12” april. – „Aducerea cinstului brâu al preacinstitei Maicii Domnului” (?) – inscripție păstrată fragmentar;³⁴

60. „13” april. – „Sf. Martin și cei împreună cu el”, papă al Romei și 3 mucenici decapitați;

61. 14 april. – Trei sfinți mucenici decapitați – inscripție păstrată fragmentar;

62. „15” april. – „Sf. Prischenta și cei împreună cu el”³⁵: sfântul ars în cuptor, doi mucenici și o mucenică decapitați;

³¹ *Ibidem*.

³² Cf. *Catedrala...*, p. 61. Inscriptia nouă, redactată de restauratori, indică pe sf. Domnina și Antonina, a căror mucenicie nu s-a încheiat prin decapitare.

³³ Cf. *Catedrala...*, p. 61 (sfinții Teodot și Isihie, opțiune influențată de inscripția redactată de restauratori). Sfântul din stânga are veșminte de ierarh (omofor), deci poate fi considerat sf. Teodot, sărbătorit în această zi; sfântul din dreapta cădelnițează și poartă veșminte de diacon, de aceea l-am identificat cu Parmena, unul din cei șapte diaconi, sărbătorit pe 2 martie. La E.C.-Buculei, teză de doctorat: diaconul Isihie.

³⁴ Cf. *Catedrala...*, p. 61 (Sf. Nestorie). Identificare corectă la E.C.-Buculei, teză de doctorat. Reprezentare asemănătoare la Sucevița (v. eadem, *Pictura pronaosului bisericii mănăstirii Sucevița*, în *SCIA.AP*, serie nouă, tom 3 (47), 2013, p. 175–227, ref. la p. 197, nr. 12). Completarea inscripției de la Roman de către restauratori a ținut seama de inscripția de la Sucevița.

³⁵ La Sucevița: „Sf. Priscent”, *apud ibidem*, nr. 15. Numele este, probabil, o variantă pentru „Crescent”, sfânt mucenic din Mira Lichiei, sărbătorit pe 15 aprilie.

63. „16” april. – „Sf. [Aga]pia și cei împreună cu ea”: sfintele Agapi și Hioni ies dintr-o peșteră și privesc spre sf. Irina, săgetată de un călău; în josul imaginii – sfinții Leonid și Hariesa sunt aruncați în mare cu pietre legate de gât;³⁶

64. „17” april. – „Sf. mucenic Simeon [episcopul Persidei] și cei împreună cu el 1050” – grup compact de mucenici decapitați, iar spre fundal este reprezentat episodul tăierii limbii îngrijitorului palatului, Fusic, care l-a mărturisit pe Hristos;³⁷

65. „18” april. – „Sf. mucenic Sava Gotul” – aruncat în lac cu un copac legat de gât;

66. „19” april. – „Sf. Teodor și cei împreună cu el” – sfântul Teodor răstignit și la picioarele crucii mai mulți mucenici decapitați;

67. „20” april. – „Sf. Teodor Trihina și cei împreună cu el” – sf. Teodor la stânga, în veșmânt din păr de animal, iar la dreapta trei mucenici în cuptor și alți doi decapitați;³⁸

68. „21” april. – „Sf. mucenic Ianuarie [episcopul] și cei împreună cu el” – în prim plan trei mucenici decapitați, iar spre fundal sfânta Alexandra împărăteasa, prăznuită, de asemenea, în această zi, în închisoare;³⁹

69. „22” april. – „Sf. Teodor [Sicheotul] făcătorul de minuni și Sf. apostol Natanail”.

Reg. VII

70. „29” mai – „Sf. Teodosia”;

71. „30” mai – „Sf. Eutihie”;

72. „31” mai – „Sf. mucenic Ermie și cei împreună cu el” – în prim plan sfânt torturat prin scoaterea dinților și alături alt sfânt ce urmează a fi decapitat; în fundal mai mulți mucenici arși în cuptor;⁴⁰

73. „Luna iunie. 1. Sf. Iustin și cei împreună cu el” – în zona superioară a imaginii, cornul lunii și profil uman, alături fiind semnul zodiei racului; în prim plan decapitarea sf. Iustin, în plan median – decapitarea altor mucenici;

74. „2” iunie – „Sf. Nik[ifor]”, patriarhul Constantinopolului (imagine incompletă, în urma lărgirii ferestrei);

³⁶ Inscriptia, înainte de a fi completată de restauratori, păstra din numele sfintei doar ultimele trei litere (m); de aceea, credem că numele nu poate fi „Irina”, așa cum a fost completat de restauratori, ci Agapia. Completarea numelor sfinților aruncați în mare, *apud* E.C.-Buculei, teză de doctorat.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Reprezentare asemănătoare la Sucevița (V. E.C.-Buculei, *Pictura pronaosului*, p. 198, nr. 20).

³⁹ *Ibidem* (nr. 21).

⁴⁰ *Ibid.* (nr. 31). La Sucevița, inscripția se referă la un apostol Ermia.

75. 3 iunie – „[Sf.] Luchian <sic!> și cei împreună cu el” – sfântul Luchi[li]an răstignit, patru mucenici și o mucenică decapitați;⁴¹

76. „4” iunie – „Sf. Mitrofan”, patriarhul Constantinopolului;

77. „5” iunie – „Sf. Dorothei”;

78. „6” iunie – „Sf. Visarion și cei împreună cu el”; la jumătatea imaginii, în dreptul călăului care decapitează doi mucenici – inscripție: „Sf. [...]do (?) și cei împreună cu el”;

79. „7”/ „8”⁴² iunie – „Sf. Teo(d)ta”? (Teodor Stratilat, sărbătorit pe 8 iunie) – sfânt mucenic cu cruce în mâini; asemănare prosopografică cu reprezentările Sf. Teodor Stratilat;⁴³

80. „8”/ „9”⁴⁴ iunie – scriere cu revenire: „Teo[dor]” Stratilat, peste care s-a scris „Sf. Chiril și cei împreună cu el” – sfânt ierarh, Chiril, *mi-corps*, în fundal; în prim plan, patru mucenițe (trebuiau să fie cinci: Tecla, Mariamni, Marta, Maria și Enata), decapitate de preotul Pavel, care le avea în grijă, de teamă să nu-și piardă averea; deasupra preotului, diavolul îi pune o pălărie și îi dă o pungă de bani;⁴⁵

81. „9”⁴⁶ [10] iunie – „Sf.”, apoi scriere suprapusă – peste „Chiril” s-a revenit cu „Alexandru” (sfântul prăznuit 10 iunie, împreună cu sf. Antonina), apoi „și cei împreună cu el”: doi sfinți într-o groapă și călăi aducând lemne, iar în fundal, un sfânt decapitat (sf. mc. Timotei al Prusiei, identificat după reprezentarea de la Sucevița)⁴⁷;

82. „11” iunie – „Sf. Vartolomei și Varnava” – apostolul Vartolomei răstignit și sf. apostol Varnava (din cei 70), ucis cu pietre;

83. 12 iunie – Sf. Onufrie descoperit în deșert de sf. Pafnutie⁴⁸ – sfântul Onufrie, gol, în fața peșterii și mai sus sf. Pafnutie, privindu-l pe primul, dintr-o gură de peșteră.

Reg. VIII

84. „29” iulie – „Sf. Calinic și cei împreună cu el” – sf. Calinic în foc, iar deasupra, uciderea cu sabia a sf. mucenic Vasilisc bătrânul, un înger în zbor prezentându-i porumbelul Sf. Duh;

85. „30” iulie – „Sf-ții apostoli Sila și Siluan”;

⁴¹ *Ibidem* (p. 201, nr. 3). La Sucevița este scris sf. Luchilian.

⁴² Peste *з* este scris un *и* = 8.

⁴³ *Cf. Catedrala...*, p. 61 (Sf. Teodot).

⁴⁴ Peste *и* este scris *ѡ* = 9.

⁴⁵ *Cf. Catedrala...*, p. 61. Reprezentare asemănătoare la Sucevița (v. E.C.-Buculei, *Pictura pronaosului*, p. 202, nr. 9).

⁴⁶ Greșit scris „9”, de fapt este 10 iunie.

⁴⁷ Vezi E.C.-Buculei, *Pictura pronaosului*, p. 202, nr. 10.

⁴⁸ La eadem, teză de doctorat, Petru Atonitul.

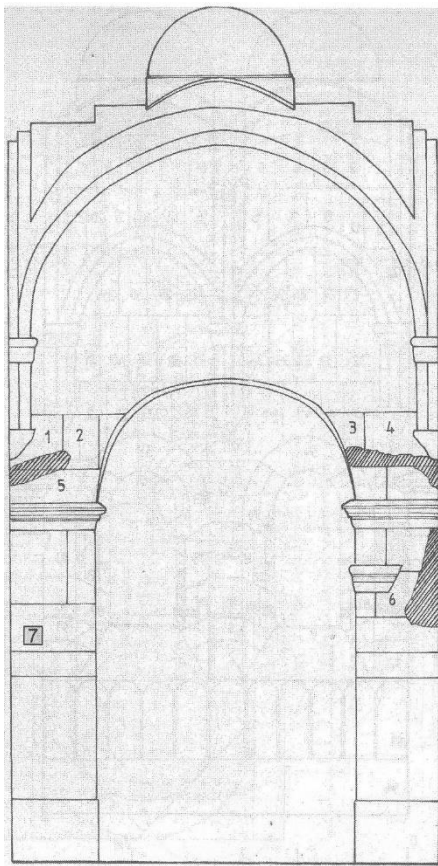
86. „31” iulie – „Sf. Evdochim cel Nou”;
87. 1 august – „Sf-ții șapte mucenici macabei” împreună cu mama lor Solomonie și dascălul Eleazar;
88. „2” august – „Aducerea moaștelor Sf. arhidiacon Ștefan”;
89. „3” august – „Sf-ții părinți Dalmat și Savst (Faust) și Isachie”;
90. „4” august – „Sf-ții șapte tineri care au fost în Efes” – cei 7 copii dormind în peștera din Efes;
91. „5” august – „Sf. Evsighie și cei împreună cu el”: decapitarea acestora;
92. „6” august – „Schimbarea la Față”;
93. 7 august – „[Sf.] mucenic Dometie”: omorât cu pietre de doi călăi;
94. „8” august – „Sf. Emilie (Emilian) Căziciski (episcopul Cizicului)”;
95. „9” august – „Apostolul Matei”: sf. ap. Matei răstignit și 3 părinți decapitați, la poalele crucii;
96. „10” august – „Sf. Lavrentie arhidiacon” (50% reintegrare *trateggio*);
- Ultimul cadru al registrului: reintegrare *trateggio*, un sf. episcop.
97. Bandă decorativă.
98. *Reg. IX* – medalioane și icoane cu sfinți mucenici bust: „Sf. Aglaie”, „Sf. Evnoic”, sf. Alexandru, sf. Prisc, sf. Smaragd, „Sf. Chirion”, medalion reintegrare.
99. *Reg. X* – Sfinți cuvioși și mucenițe: „Sf. Pahomie”, „Îngerul Domnului”, sf. Arsenie, „Sf. Ioan Leastvicinic (Scărarul)”, „Sf. Pafnutie”, „Sf. Nil”, „Sf. Chiriac”, „Sf. Martinia”, „Sf. Ierini”, „Sf. Varvara”, „Sf. Plachila” (reintegrare 80%).
100. Draperie.

Perete vest

Ca și în cazul peretelui de est, lărgirea intrării, cu arcada amplă semicirculară, a afectat pictura în proporție de 95%. Fragmentele de pictură originală au fost reintegrate prin procedeul *trateggio*, scenele din care fac parte aceste fragmente reprezentând, probabil:⁴⁹

1. 6 martie – Martiriul celor 42 de mucenici din Amoreea;
2. 7 martie – Martiriul sf. mucenici Efrem, Vasilava, Evghenie, Agatodor, Elpidie;
3. 17 martie – Preacuviosul Alexie, omul lui Dumnezeu;

⁴⁹ *Apud Catedrala..., p. 63.*

4. 18 martie – Mc. Panharie, preotul Diodor, diaconul Marian, Claudian Tribunalul cu soția sa Ilaria și cei doi fii ai lor Iason și Mavros (?), grup de mucenici decapitați, vizibili sub stratul nou de pictură;⁵⁰

5. 23 aprilie – Mucenicia Sf. Gheorghe;

6. 2 iulie – Așezarea veșmântului Maicii Domnului la mănăstirea Vlaherne;

7. „12” august – „Sf. mucenic Fotie și cei împreună cu el”: cuptor și înăuntru sf. Fotie împreună cu un ucenic (Anichit), iar înafară, un mucenic decapitat.⁵¹

Perete nord

Reg. I

1. „23” sept. – „Bunăvestirea lui [Zahar]ia”;

2. „24” sept. – „Sf. Tecla”: mucenicia sfintei,

atacată de un mistreț (sau urs);

3. „25” sept. – „Sf. Eufrosina”;

4. „26” sept. – „Strămutarea din viață a Sf. Ioan Bogoslov”: sfântul îngropat de doi ucenici și sufletul său ridicându-se la cer, purtat de îngeri;

5. „27” sept. – „Sf. Calistrat”: mucenicia sfântului, legat la ochi, urmând a fi decapitat și alături de el ucenicii decapitați;

6. 28 sept. – „Sf. H[ariton]” (?): sfânt cuvios, *mi-corps*;

7. 29 sept. – Mucenicia sf. Govdela: sfântul este chinuit de călăi care îi bat cuie în tălpi, iar în plan median, sfântul apare în închisoare, îmbărbătat de un înger; alături, cuviosul Chiriac Sihastrul;⁵²

⁵⁰ Apud E.C.-Buculei, teză de doctorat. Cf. *Catedrala...*, p. 63.

⁵¹ Reprezentare asemănătoare la Sucevița (v. E.C.-Buculei, *Pictura pronaosului*, p. 207, nr. 12). Scenă nementionată în *Catedrala...*

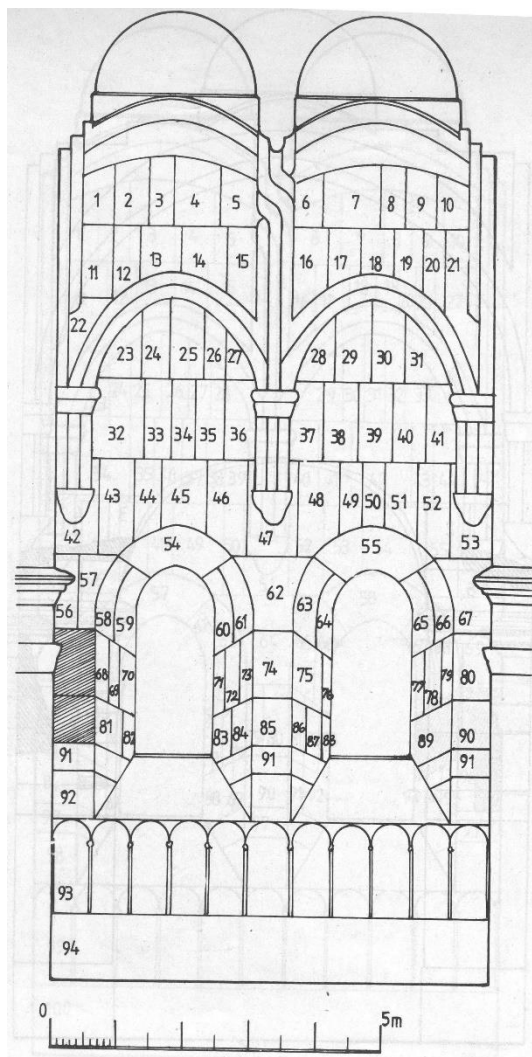
⁵² Completare la E.C.-Buculai, teză de doctorat.

8. 30 sept. – Sf. Grigorie al Armeniei (? – inscripția originală lipsește):⁵³ în picioare, în veșminte de episcop;
9. „Luna octombrie”: două personaje turnând vin din butoaie în ulcioare;
10. 1 oct. – „Sf. apostol Anania”: ucis cu pietre.

Reg. II

11. „Luna noiembrie”: bărbat arând cu plugul tras de un bou;
12. „1” nov. – „Sf. Cozma, Sf. Damian”;
13. „2” nov. – „Sf. Achendin și cei împreună cu el”: sfântul împreună cu Pigasie, Aftonie, Elpidifor și Anempodist, în cuptor, iar în față un mucenic decapitat (Evdoxie);⁵⁴
14. „3” nov. – „Sf. Achepsim și cei împreună cu el”: doi mucenici atârnați de copaci cu capul în jos și un al treilea bătut cu vergi;
15. 4 nov. – „[Sf.] Ioanichie cel Mare”;
16. „5” nov. – „Sf-ții Galaction și Epistimia”: urmând a fi decapitați;
17. „6” nov. – „Sf. Pavel Mărturisitorul”: sugrumat cu omoforul său de doi arieni;
18. „7” nov. – „Sf-ții [33] mucenici din Melitina”: decapitați de un soldat roman;
19. „8” nov. – „Soborul celor fără trup”: sobor de îngeri, în față Mihail și Gavriil susținând un clipeus cu Iisus Emanuel;
20. „9” nov. – „Sf. Matroana”;
21. „10” nov. – „Sf. apostol Erast și cei împreună cu el”: grup de sfinți cu omofoare.

Reg. III

⁵³ Restauratorii au înscris numele mucenicului Mardonie, sărbătorit în aceeași zi.

⁵⁴ Completare cu numele mucenicilor la E.C.-Buculei, teză de doctorat.

22. „19” dec. – „Sf. mucenic [Boni]fatie”: strat de pictură din sec. XIX;⁵⁵
23. 20 dec. – Mucenicia sf. Ignatie, mâncat de leu (inscripție dispărută);
24. 21 dec. – Mucenicia sf. mucenițe Iuliana (inscripție dispărută): sfântă în cuptor, iar în prim plan un grup de mucenici decapitați;
25. 22 dec. – Mucenicia sf. Anastasia (inscripție dispărută): sfânta pe grătar încins, iar în prim plan, o sfântă decapitată (?);⁵⁶
26. 23 dec. – Zece sfinți mucenici din Creta (inscripție dispărută): grup de sfinți decapitați;⁵⁷
27. 24 dec. – Mucenicia sf. Evghenia împreună cu alți mucenici, toți decapitați;
28. 25 dec. – Nașterea Domnului (inscripție dispărută);
29. Fuga în Egipt (inscripție dispărută);
30. 27 dec. – Lapidarea sf. Ștefan (inscripție dispărută);
31. 28 dec. – Mucenicia celor douăzeci de mii din Nicomidia (inscripție dispărută): cetate, și în interior mulți mucenici îmbărbătați de un episcop.

Reg. IV

32. 2 febr. – Întâmpinarea Domnului (inscripție dispărută): iconografie tradițională;
33. 3 febr. – Dreptul Simeon și prorocița Ana (inscripție dispărută);
34. 4 febr. – Sf. Isidor Pelusiotul, în picioare (inscripție dispărută);
35. 5 febr. – Sf. Agata (inscripție dispărută): sfânta în închisoare și, probabil, sf. cuvios Polieuct, patriarhul Constantinopolului, decapitat, în prim-plan;⁵⁸
36. 6 febr. – Sf. Vucol, episcopul Smirnei, în picioare (inscripție dispărută);
37. 7 febr. – Sf. cuvios Partenie, episcopul Lampsacului, în picioare (inscripție dispărută);
38. 8 febr. – Mucenicia sf. Teodor Stratilat și sf. Proroc Zaharia (inscripție dispărută): în prim-plan apare sf. Teodor decapitat, în plan median – prorocul Zaharia cu filacteră;
39. 9 febr. – Mucenicia sf. Nichifor și a celor împreună cu el (inscripție dispărută): sf. Nichifor urmând a fi decapitat și alături trei capete aureolate;
40. 10 febr. – Mucenicia sf. Haralambie și a celor împreună cu el (inscripție dispărută): sf. Haralambie legat la stâlp i se jupoaie pielea, iar la poalele stâlpului sunt patru mucenici decapitați;

⁵⁵ „Eutihie” la *ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*, consideră că este sf. Teodota.

⁵⁷ Restauratorii au înscris numele sf. Pavel (sărbătorit în această zi).

⁵⁸ Scenă asemănătoare la Sucevița (v. E.C.-Buculei, *Pictura pronaosului*, p.192, nr. 5).

41. 11 febr. – Mucenicia sf. Vlasie, episcopul Sevastiei și a celor împreună cu el (inscripție dispărută): sfântul și doi ucenici sunt decapitați;⁵⁹

Reg. V

42. 19 martie – Sf. Chiril (inscripție dispărută);⁶⁰

43. „20” martie – Sfinții părinți uciși de sarazini în mănăstirea Sf. Sava (inscripție deteriorată): cetate și în interior grup mare de cuvioși omorâți cu săbii și sulite de jefuitori;

44. „21” martie – „Sf. Viril”, episcopul Cataniei;

45. „22” martie – „Sf. Vasilie și cei împreună cu el”: preotul Vasile este atârnat cu capul în jos și torturat de trei călăi, iar alături trei mucenici decapitați;

46. „23” martie – „Sf. Nikon și cei împreună cu el 199”: sfântul ierarh urmează a fi decapitat și alături de el numeroase capete aureolate;

47. „24” martie – „Sf. Artemon”: sf. ierarh Artemon, bust, alături de cuviosul Iacob Mărturisitorul;⁶¹

48. „25” martie – „Bunavestire a Maicii Domnului”: iconografie tradițională, cu Fecioara șezând în jilț;

49. „26” martie – „[Arhanghel] Gavriil”;

50. „27” martie – „Sf. Matrona”;

51. „28” martie – „Sf. Marcu și cei împreună cu el”: sfântul, într-o copaie, este devorat de porci, iar alături, un ucenic, diaconul Chiril, este decapitat;⁶²

52. „29” martie – „Sf. Iona [și Varahis]ie” (reconstituire ipotetică a inscripției originare): sfânt torturat într-o presă de doi călăi, iar în plan median un sfânt decapitat;⁶³

53. 30 martie – Sf. Ioan Scărarul, bust, cu filacteră.⁶⁴

Reg. VI

54. Serafim;

55. Serafim;

⁵⁹ Restauratorii au înscris numele sf. Haralambie.

⁶⁰ Identificare E.C.-Buculei, teză de doctorat; cf. *Catedrala...*, p. 63.

⁶¹ Identificare E.C.-Buculei, teză de doctorat; cf. eadem, *Pictura pronaosului*, p. 195, nr. 24; cf. *Catedrala...*, p. 63.

⁶² Sărbătoarea sf. Marcu, episcop, este pe 29 martie; aceeași situație la Sucevița (v. E.C.-Buculei, *Pictura pronaosului*, p. 196, nr. 29).

⁶³ Identificare E.C.-Buculei, teză de doctorat; cf. eadem, *Pictura pronaosului*, p. 196, nr. 28 și 29, n. 121; cf. *Catedrala...*, p. 63.

⁶⁴ Identificare E.C.-Buculei, teză de doctorat; cf. *Catedrala...*, p. 63.

56. 4 mai – Sf. episcop neidentificat, în picioare (lipsă inscripție);⁶⁵
57. „5” mai – „Sf. Irina”, în picioare;
58. „6” mai – „Sf. Iov”, în picioare;
59. „7” mai – „În amintirea ridicării la cer a semnelui cinstitei cruci în sfânta cetate” (arătarea semnelui Sfintei Cruci la Ierusalim): două grupuri (în dreapta patriarhul și împăratul) adorând Sf. Cruce; în extremitatea dreaptă: decapitarea sf. mucenic Acachie;⁶⁶
60. „8” mai – „Sf. Ioan Bogoslov și Arcenie cel Mare”: în picioare, cu carte, respectiv filacteră.
61. „9” mai – „Sf. proroc Isaia”: tăiat cu fierăstrăul;
62. „10” mai – „Sf. apostol Simeon Zilotul și cei împreună cu el”: sf. Simon răstignit și trei ucenici decapitați, în fața crucii;
63. „11” mai – „Sf. mucenic Mokia și cei împreună cu el”: sf. Mochie devorat de leu, iar în prim-plan, același sfânt bătut cu nuiile de doi călăi;⁶⁷
64. „12” mai – „Sf. Epifanie și Ghermina (Gherman, arhiepiscopul Constantinopolului)”: în picioare;
65. „13” mai – „Sf. mucenică Glicheria”: hrănită de înger în închisoare, iar în prim-plan, devorată de animale și ucisă cu sabie și sulită de doi călăi;⁶⁸
66. „14” mai – „Sf. Sidor și cei împreună cu el”: sf. Isidor decapitat și un mucenic lapidat;
67. „15” mai – „Sf. Pahomie”: scena este afectată de construcția târzie a capitelului de pe peretele estic, astfel că doar îngerul se vede în întregime, sf. Pahomie, la dreapta, fiind parțial acoperit de zidărie.

Reg. VII

68. 4 iulie – sfânt episcop neidentificat (inscripție dispărută);⁶⁹
69. 5 iulie – sfânt cuvios neidentificat (inscripție dispărută);⁷⁰
70. 6 iulie – Sf. Sisoie în fața mormântului deschis și decapitarea sf-ților Rics și Luchia (inscripție dispărută);⁷¹

⁶⁵ Identificare E.C.-Buculei, teză de doctorat: sf. episcop Olbian. Restauratorii au completat: „Sf. Valerian”.

⁶⁶ Nemenționat în *Catedrala...*, menționat de E.C.-Buculei în teza de doctorat și în *Pictura pronaosului*, p. 199, n. 140.

⁶⁷ Reprezentare asemănătoare la Sucevița (v. E.C.-Buculei, *Pictura pronaosului*, p. 200, nr. 11).

⁶⁸ *Ibidem* (nr. 13).

⁶⁹ Identificare E.C.-Buculei, teză de doctorat: sf. Andrei, arhiepiscopul Cretei. Restauratorii au completat „Sf. Teodot”.

⁷⁰ Identificare E.C.-Buculei, teză de doctorat: Cuviosul Atanasie Atonitul.

⁷¹ Reprezentare asemănătoare la Sucevița (v. E.C.-Buculei, *Pictura pronaosului*, p. 204, nr. 6). Restauratorii au completat inscripția.

71. 7 iulie – „[Sf. To]ma cel Mare” (Toma din Maleon), în picioare;⁷²
72. „8” iulie – „Sf. mucenic Procopie și cei împreună cu el”: sf. Procopie în genunchi, urmând a fi decapitat, iar în plan median 4 mucenici decapitați și călăul lor;
73. „9” iulie – „Sf. Pancratie și cei împreună cu el”: sf. episcop al Taorminei apare într-un cuptor, acoperit de o cupolă pe patru coloane, iar în prim-plan sunt reprezentați trei mucenici decapitați;⁷³
74. „10” iulie – „Sfinții 45 de mucenici, cei din Nicopolea”: sfânt episcop în cuptor, căsuțe incendiate și, în prim-plan, călugări decapitați;⁷⁴
75. „11” iulie – „Soborul sfinților părinți 630, cei de la Calcedon” (Minunea sf. Eufimie): două grupuri compacte de ierarhi aplecați asupra cosciugului sf. Eufimie și un grup mai mic de parinți, alungați, în extremitatea dreaptă;⁷⁵
76. „12” iulie – „Sf. Proclu [...]”: sf. Proclu legat la stâlp și săgetat, iar în prim-plan un sfânt (Ilarie) decapitat (scena a fost tăiată în dreapta, probabil prin lărgirea ferestrei, și lipsesc elemente ale compoziției);⁷⁶
77. 13 iulie – „[S]f. Ștefan”: sf. cuvios Ștefan Savaitul în picioare;
78. „14” iulie – „Sf. Iust și cei împreună cu el”: sf. Iust în cuptor, sub o boltă pe pilaștri, în fața unui călău, iar în plan median, trei mucenici decapitați;⁷⁷
79. 15 iulie – „Sf. Chiric [și] Iulita”: sf. Chiric, copil, ținut de picioare și lovit cu ciocanul, sf. Iulita decapitată;⁷⁸
80. „16” iulie – „Sf. Antinoghen și cei împreună cu el”: pe două planuri, mucenici decapitați.
- Reg. VIII*
81. „23” august – „Sf. Lup și cei împreună cu el”: sf. Lup, în prim-plan, decapitat, iar în plan median, două grupuri de câte 3 și 5 mucenici decapitați;
82. „24” august – „Aducerea moaștelor Sf. apostol Vartolomeu”: în prim-plan, Eutihie, mucenicul sf. Ioan Evanghelistul, este bătut cu nuiiele de doi călăi, asistat fiind de sf. Ioan,⁷⁹

⁷² E.C.-Buculei, teză de doctorat.

⁷³ Reprezentare asemănătoare la Sucevița (v. E.C.-Buculei, *Pictura pronaosului*, p. 204, nr. 9).

⁷⁴ *Ibidem* (nr. 10).

⁷⁵ *Ibid.* (nr. 11).

⁷⁶ *Ibid.* (p. 205, nr. 12); scena de la Sucevița a ajutat la reconstituirea iconografiei scenei de la Roman.

⁷⁷ *Ibid.* (nr. 14).

⁷⁸ *Ibid.* (nr. 15).

⁷⁹ Episod nementionat în *Catedrala...* și semnalat de E.C.-Buculei în teza de doctorat și în *Pictura pronaosului*, p. 208, n. 180.

iar în fundal, grup de credincioși cu un episcop în frunte, ieșind din cetate, așteaptă la mal acostarea caravelei cu moaștele sf. ap. Vartolomeu;

83. „25” august – „[Sf.] Tit și Sf. Epifanie” (inscripție trunchiată din cauza lărgirii ferestrei): cuvioși, ierarhi, în picioare;
84. „26” august – „Sf. Andrian și cei împreună cu el”: Natalia, nemenționată în inscripție, încurajează pe sf. Adrian, căruia i se taie picioarele cu toporul, pe o nicovală; în fundal, grup mare de mucenici cu picioarele tăiate cu topoare, de trei călăi;⁸⁰
85. „27” august – „Sf. Pimen și Sf. Antusa”: două episoade separate, în prim-plan Sf. Pimen cel Mare vorbind mamei sale prin ușa închisă a chiliei și refuzând să o vadă,⁸¹ iar în fundal, sf. Antusa, cu o piatră legată de gât, aruncată în fântână;
86. „28” august – „Sf. Moise Maurul”: în picioare;
87. „29” august – „Tăierea cinstului cap al Înaintemergătorului”: sf. Ioan în genunchiat și călău pregătindu-se să-i taie capul;
88. „30” august – „Sf.ții Alexandru, Ioan și P[avel cel Nou]” (patriarhi ai Constantinopolului, în picioare);
89. „31” august – „Așezarea cinstului brâu al preacinstitei Născătoare de Dumnezeu”: în stânga compoziției, așezarea brâului în raclă de către Arcadie, fiul împăratului Teodosie cel Mare, asistat de patriarhul Constantinopolului, iar în dreapta, episodul vindecării împărătesei Zoe, în prezența împăratului Leon, a patriarhului și a unui grup de curteni;
90. [31 august] – „Sf. [...]pudiu (?) și mucenicii din Per[ga Pamfiliei]”: sfânt ierarh în picioare, iar la dreapta, trei mucenici mergând pe cărbuni încinși.
91. Decor.

Reg. IX

92. Medalioane cu sfinți mucenici, bust: medalion reconstituit, „Sf. Agapie”, „Sf. Sacherdon”, „Sf. Domnose”, „Sf. Anatolie”, „Sf. Flavie”, sfânt neidentificat în iconiță.

Reg. X

93. Sfinți reprezentați în întregime, sub arcade: „[Sf.] Efrem Si[rul]”, „Sf. Varlaam” (reconstituire *trateggio* fața), „Sf. Ilarie cel Mare”, „Sf. Hariton Mărturisitorul (?)”, „Sf.

⁸⁰ Reprezentare asemănătoare la Sucevița (v. *ibidem*, nr. 26).

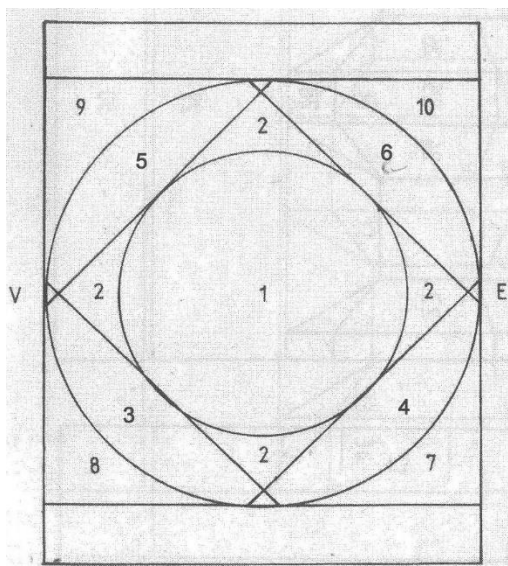
⁸¹ Posibil să fie și discuția cu sora sa, venită să roage pe sf. Pimen să intervină pentru fiul ei întemnițat (interpretare E.C.-Buculei, teză de doctorat și *Pictura pronaosului*, p. 208, nr. 27), prin comparație cu scena de la Sucevița, din care lipsește episodul cu sf. Antusa.

Atanasie Atonitul”, „Sf. Patapie”, „Sf. Teoctist”, „Sf. Teodosie Chinoviarh (?)”, „Sf. Teodor Studitul”, „Sf. Onufrie”, anahoret neidentificat (inscripție deteriorată).

94. Draperie.

EXONARTEX

Bolta

1. Iisus Emanuil în tetramorf, înconjurat de heruvimi și horă îngerească (inelul imediat următor);

2. „Îngerul Domnului”; pe extradosul arcelor mici: câte doi arhangheli flancând un serafim cu simbolurile evangheliștilor;

3 – 6: Imnul *Cuvine-se cu-adevărat*

3. „Cuvine-se cu-adevărat să te fericim pe tine Născătoare de Dumnezeu”

4. „Cea pururea fericită și prea nevinovată și Maica Dumnezeului nostru”

5. „Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii și mai mărită decât serafimii”

6. „Care fără stricăciune pe Dumnezeu-Cuvântul ai născut, pe tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu te mărim.”

7. „Înțelepciunea lui Solomon”;

8. „Vedenia lui Nabucodonosor; proroc Daniil”

9. „Rugăciunea prorocului Ghedeon”;

10. „Scara lui Iacov”.

Perete est

Pictura a fost grav afectată de lărgirea intrării, în sec. XIX. Restaurarea a înglobat în repictarea *tratteggio* puținele fragmente de pictură originală, care au dat indicii asupra iconografiei.

Reg. I

1 – 4. *Viața Sf. Ioan Botezătorul*

1. „Bunăvestirea lui Zaharia”;
2. „Sărutarea Maicii Domnului și a Elisabetei”;
3. „Nașterea lui Ioan”;
4. „Uciderea lui Zaharia”.

Reg. IV

5. Sinodul de la Niceea;
6. Sinodul de la Constantinopol;

Reg. V

7 – 8. *Viața sf. Ioan cel Nou*

7. Sf. Ioan adus în fața ighemonului (fragmente înglobate în reconstituire *trateggio*; scenele au fost tăiate de capitelele arcadei deschise în sec. XIX);

8. Sf. Ioan în fața ighemonului (*idem*);

Reg. VI

9 – 10. *Viața sf. Gheorghe:*

9. Sf. Gheorghe în fața lui Dioclețian;

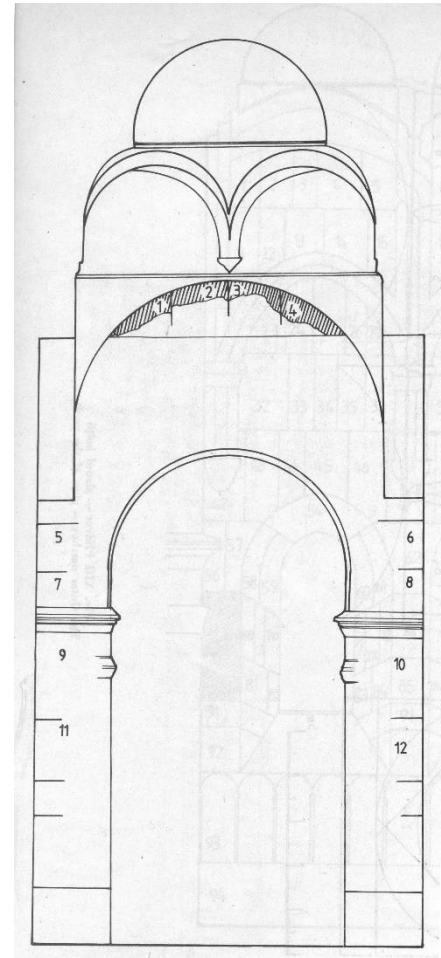
10. Sf. Gheorghe încălțat cu pantofi de fier înroșit (*idem*);

Reg. VII

11 – 12. *Viața sf. Nicolae*

11. Nașterea Sf. Nicolae (*idem*);

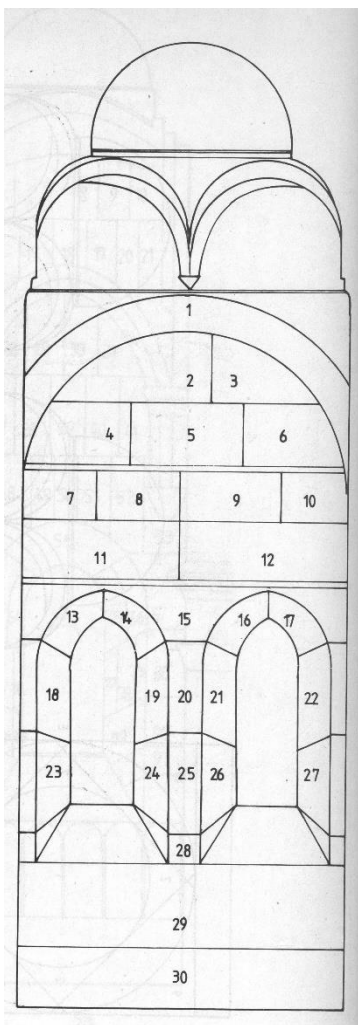
12. Sf. Nicolae consacrat episcop (*idem*).

Perete sud

1. Extradossul arcadei – 13 Medalioane cu sfinți mucenici, majoritatea dintre cei 40, reprezentați *mi-corps*, cu cruci în mâini: neidentificat, „Sf. Leontie”, „Sf. Sevirian”, „Sf. Filohtimon”, „Sf. Anghias”, „Sf. Iraclie”, „Sf. Sidichie”, neidentificat, „Sf. Acachie”, neidentificat, „Sf. Atanasie”, 2 neidentificați;

Intradossul arcadei – 13 Medalioane cu sfinți mucenici, reprezentați *mi-corps*, cu cruci în mâini: neidentificat, „Sinona”, „Ermila” (Ermil), „Govdelaie” (Govdelaie), „Sf. Isidor”, „Sf. Teodul”, „Sf. Anastasie”, „Sf. Anatolie”, „Leftvie” (Lefchie), „Donose” (?), „Sachedu” (Sacherdon).

Reg. I

2 – 6. Viața Sf. Ioan Botezătorul

2. Elisabeta fuge în pustiu cu copilul Ioan (inscripție deteriorată);
3. Ioan copil, condus în pustiu de Îngerul Domnului (inscripție deteriorată).

Reg. II

4. Botezul lui Iisus (inscripție deteriorată);
5. „Nu se cuvine să ții pe femeia lui Filip, fratele tău”;
6. Sf. Ioan dus în temniță (inscripție deteriorată).

Reg. III

7 – 10. Viața Sf. Paraschiva

7. „Sf. Paraschiva petrecea viață îngerească în pustiu”;⁸²
8. „În pustiu i s-a arătat [sf. Paraschiva] Întemeietorul”;⁸³
9. „Sf. Paraschiva se ruga Preacuratei Născătoare de Dumnezeu la Vlaherne”;⁸⁴
10. „Strămutarea [din viață a] Sf. Paraschiva”.

Reg. IV

11. Sinodul al III-lea din Efes, 431;

12. Sinodul al IV-lea din Calcedon, 451.

Reg. V

13 – 17. Viața Sf. Ioan cel Nou

13. Sf. Ioan în fața ighemonului (inscripția originală ștersă);
14. Sf. Ioan bătut cu ciomege în fața ighemonului;
15. „Rugăciunea Sf. Ioan”;
16. Sf. Ioan în fața ighemonului (inscripție ștersă);
17. Decapitarea sf. Ioan (inscripție ștersă).

⁸² Traducere din 1990 de d-na Olimpia Guțu, cercetător la Arhivele Naționale, București (în continuare „trad. OG”).

⁸³ Trad. OG.

⁸⁴ Cf. *Catedrala...*, p. 65, trad. OG; greșit „preotului...”.

Reg. VI

18 – 22. *Viața Sf. Gheorghe*

18. „Sf. Gheorghe a fost străpuns cu pieptene de fier”,⁸⁵

19. „Sf. Gheorghe dăruie idolii”,⁸⁶

20. „Sf. Gheorghe bând otrăvuri”,⁸⁷

21. Sf. Gheorghe în groapa cu var;

22. „[Sf.] Gheorghe a fost atârnat cu capul în jos”.⁸⁸

Reg. VII

23 – 27. *Viața Sf. Nicolae*

23. „Sf. Nicolae dă bătrânului banii” (Înzestrarea fetelor sărace);

24. „Sf. Nicolae se arată în fața a trei bărbați în temniță”;

25. „Sf. Nicolae se arată lui Ievlaviev în vis”,⁸⁹

26. „Sf. Nicolae se arată împăratului Constantin în vis”,⁹⁰

27. „Bărbați aducând daruri Sf. Nicolae de la împăratul Constantin”.⁹¹

Reg. VIII

28. Medalioane cu sfinți mucenici bust (parțial reconstituiți în *trateggio*).

Reg. IX

29. Sfinți cuvioși și mucenici: doi sfinți neidentificați, „Sf. Anempodist”, „Sf. Elpidifor”, „Sf. Mina Egipteanul”, „Sf. Ermil”, „Sf. Isidor Pilosio[tul] (pelusiotul)”; „Sf. [...]rosie” (?).

Reg. X

30. Decor.

Perete vest

Reg. I

1 – 7. *Viața Sf. Ioan Botezătorul*

1. „[Pui de] vipere cine v-a arătat să fugiți [de mânia ce va să fie]” – Matei 3, 7, Luca 3,7;⁹²

⁸⁵ Trad. OG.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*

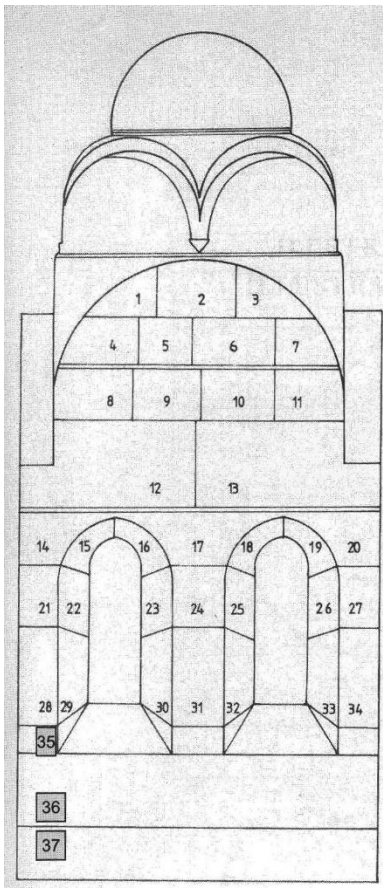
⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*

⁹² Cf. *Catedrala...*, p. 67.

2. „Acum securea stă la rădăcina [pomilor...]” – Matei 3, 10;⁹³
3. „[Sf. Ioan] învățând pe farisei și pe iudei”;⁹⁴

Reg. II

4. Salomeea primind capul sf. Ioan Botezătorul (inscripție ștersă);
5. Salomeea aduce capul Sf. Ioan (inscripție deteriorată);
6. „Ospățul lui Irod”⁹⁵ și dansul Salomeei;
7. Plângerea și punerea în mormânt a sf. Ioan (inscripție ștersă).⁹⁶

Reg. III

8 – 11. *Viața Sf. Paraschiva*

8. „Înmormântarea Sf. Paraschiva care de laudele arhanghelilor este slăvită”;⁹⁷
9. „Se arată unui corăbier oarecare lumina trupului Sf. Paraschiva luminând ca o stea”;⁹⁸
10. „Sf. Paraschiva se arată în vis lui Gheorghe și Eufimiei”;⁹⁹
11. „Și spre dimineață amândoi [vestesc] tuturor

pritenilor [asupra] tuturor vedeniilor adevărate ale Sf. Paraschiva”.¹⁰⁰

Reg. IV

12. Sinodul de la Constantinopol, 553;
13. Sinodul de la Constantinopol, 680–681.

Reg. V

14 – 20. *Viața Sf. Ioan cel Nou*

⁹³ *Ibidem.*

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Cf. Catedrala..., p. 67.*

⁹⁷ Trad. OG.

⁹⁸ *Ibidem.*

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ *Ibid.*

14. „Înălțarea la cer a sufletului Sf. Ioan”;¹⁰¹
15. Jelirea sf. Ioan și jidovul cu arcul (inscripție ștersă);
16. Evreul cu arcul lipit de mâini în fața ighemonului (inscripție ștersă);
17. „Călăul atunci s-a spovedit cu totul creștinilor [care] au luat trupul sfântului mucenic Ioan și l-au îngropat”;¹⁰²
18. „Creștinii au luat trupul sf. mucenic Ioan și cu cinste l-au pus în mormânt”;¹⁰³
19. „Dușmanii pradă și vor să fure trupul lui Ioan”;¹⁰⁴
20. „Sf. Ioan se arată preotului bisericiisă ne întărim”.

Reg. VI

21– 27. *Viața Sf. Gheorghe*

21. „Sf. Gheorghe înviind mortul”;¹⁰⁵
22. „Sf[ântului] Gheorghe i se arată [Iisus] în temniță”;¹⁰⁶
23. Sf. Gheorghe tăiat cu fierăstrăul (inscripție deteriorată, ilisibilă înaintea restaurării);
24. „Sf. Gheorghe a făcut 30 de coșuri”;¹⁰⁷
25. „Sf. Gheorghe și împărăteasa creștină Alexandra duși la tăiere”;¹⁰⁸
26. Sf. Gheorghe ars pe un grătar;
27. „Sf. Gheorghe cheamă pe Glavko, Glavkadie și Lasiarie și i-a botezat”.¹⁰⁹

Reg. VII

28 – 34. *Viața Sf. Nicolae*

28. „Sf. Nicolae sfărâmă diavolii din acel stejar”;¹¹⁰
29. „Ospățul lui Agripa”;¹¹¹
30. „Sf. Nicolae izgonește diavolii de pe corabie”;¹¹²
31. „Sf. Nicolae distruge idolii”;

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² *Ibid.*

32. „Sf. Nicolae izbăvește trei bărbați de la tăierea cu sabia”;¹¹³

33. „Sf. Nicolae izbăvește corabia din potop”;¹¹⁴

34. „Venind vremea, Sf. Nicolae a omorât diavoli”.¹¹⁵

Reg. VIII

35. Medalioane cu sfinți mucenici.

Reg. IX

36. Sfinți cuvioși și sfinte mucenițe: „Sf. Semeon”, „Sf. Sava Sârbul”, „Sf. Tecla”, „Sf. Anastasia Farmacolitria” (Vindecătoarea), „Sf. Irina”, „Sf. Iulita, Sf. Chiric”, „Sf. Melania”, sfântă neidentificată, „Sf. Sofronie”, sfânt neidentificat, „Sf. Ignatie”.

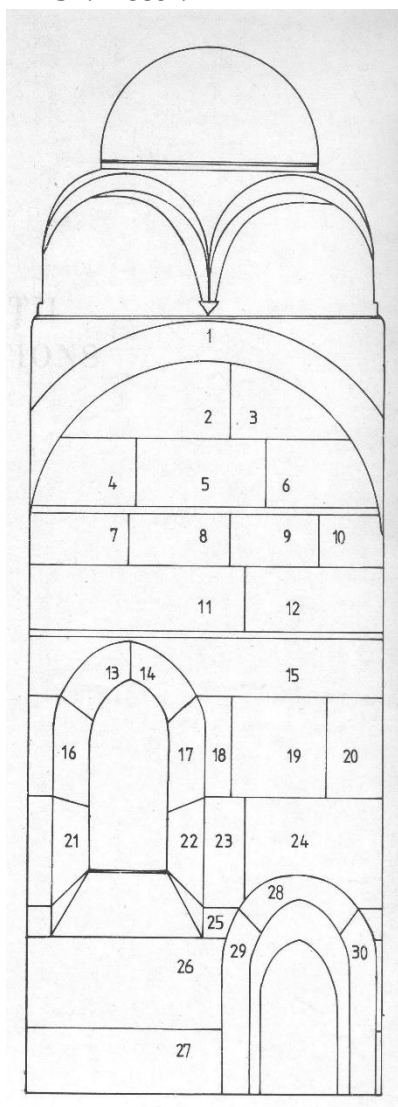
Reg. X

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ *Ibid.*

37. Decor.

Perete nord

1. Extradosul arcadei – 13 Medalioane cu sfinți mucenici, majoritatea din cei 40, reprezentați *mi-corps*, cu cruci în mâini: „Sf. Neron”, „Sf. Sisin[ie]”, „Sf. Xantis”, „Sf. Smarand”, „Sf. Flavie”; „Sf. Ili[a]n” (?), „Sf. Dometie”, sfânt neidentificat, „Sf. Alexandru”, „Sf. Căril” (sic! – probabil Chiril), „Sf. Uarie”, „Sf. Eutihie”, sfânt neidentificat.

Intradosul arcadei – 13 Medalioane cu sfinți mucenici, reprezentați *mi-corps*, cu cruci în mâini: „Sf. Ierinarh”,¹¹⁶ „Sf. Analion” (?), „Sf. Aviv”, „Sf. Cniti” (?), „Sf. Claudie”, „Sf. Luchian”, „Sf. Meletie”, sfânt neidentificat, „Sf. Avimian”, „Sf. Hudion”, „Sf. Lisimah”, doi sfinți neidentificați.

2 – 6. *Viața Sf. Ioan Botezătorul*

Reg. I

2. Ioan predicând (inscripție deteriorată);
3. Ioan învățând pe soldați (inscripție deteriorată);

Reg. II

4. „Aflarea cinstului cap al Înaintemergătorului”;
5. „A treia aflare a cinstului cap al Înaintemergătorului”,¹¹⁷
6. Sf. Ioan și Maica Domnului cu Pruncul.

Reg. III

7 – 10. *Viața Sf. Paraschiva*

7. „Aflarea moaștelor Sf. Paraschiva”;
8. „Aducerea moaștelor Sf. răposate Paraschiva la biserica Sf. Apostoli în Epivat”,¹¹⁸
9. „Aducerea moaștelor Sf. Paraschiva în slăvitul oraș Târnovo”,¹¹⁹
10. „Sf. Paraschiva”.

Reg. IV

¹¹⁶ Completat greșit de restauratori „Ierimia”.

¹¹⁷ Trad. OG.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ *Ibid*.

11. Sinodul de la Niceea, 787;

12. „Sfânta Treime” Vechitestamentară (Cina la Avraam).

Reg. V

13 – 15. *Viața Sf. Ioan cel Nou*

13. „Preotul zărește groapa răscolită și corpul mucenicului care se află acolo neatins”;¹²⁰

14. „...ridicarea moaștelor Sf. mucenic Ioan și aducerea lor aici lângă sfânta trapeză”;¹²¹

15. „Aducerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou în orașul Suceava în vremea voievodului Io Alexandru”.¹²²

Reg. VI

16 – 20. *Viața Sf. Gheorghe*

16. „Sf. Gheorghe ... în cazan”;¹²³

17. „Minunea Sf. Gheorghe pe care a făcut-o în orașul Colasia”;¹²⁴

18. „Sf. Glavko și Glavkadie și Lasiarie” (mucenicia);

19. „Sf. Gheorghe izbăvește pe Nechifor de tâlhari”;¹²⁵

20. „Sf. Gheorghe lovit de sabie”.¹²⁶

Reg. VII

21 – 24. *Viața Sf. Nicolae*

21. „Sf. Nicolae izbăvește corabia de demoni”;¹²⁷

22. „Sf. Nicolae izbăvește pe Dimitrie din mare”;¹²⁸

23. „Rugăciunea Sf. Nicolae”;¹²⁹

24. „Adormirea Sf. Nicolae”.¹³⁰

Reg. VIII

25. Medalioane cu sfinți mucenici bust.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Ibid.*

¹²² *Ibid.*

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ *Cf. Catedrala...*, p. 67.

¹²⁶ Trad. OG.

¹²⁷ *Ibidem.*

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ *Ibid.*

Reg. IX

26. Sfinți mucenici: „Sf. Evstratie”, doi sfinți neidentificați, „Sf. Mardarie”, „Sf. Orest”.

Reg. X

27. Decor.

Arcada ușii de intrare

28. „Izvorul Tămăduirii ...”; „Sf. Ioan Damaschinul”, „Sf. Andrei Criteanul”;

29. „Sf. Procopie” răpunând un balaur;

30. „Sf. Teodor Tiron” răpunând un balaur.